

ποῦ ζητοῦν νὰ καύσουν τὲς ἐκκλησίες καὶ τὰ σχολεῖά μας καὶ νὰ ἀρπάσουν στὸ τέλος μέσα ἀπὸ τὰ χερίά μας αὐτὴ τὴν ὠραία χώρα ποῦ μᾶς ἐκληροδότησαν στολισμένη μὲ πορφύρα βαμμένη σὲ ἄσπιλο Ἑλληνικὸ αἷμα ἕνας Ἀριστοτέλης, ἕνας Ἀλέξανδρος, ἕνας Τιμιμωκῆς, ἕνας Βουλγαροκτόνος.

Νοιώσετε στὲς ψυχές σας μῖσος ἄσπονδον γιὰ τοὺς Βουλγάρους. Ἄς εἶναι αὐτὸ τὸ γλυκύτερό σας ὄνειρο καὶ ὁ μεγαλύτερός σας πόθος . . . . .
Ναί, χύσατε εὐγνωμοσύνης δάκρυ ἐπάνω εἰς τὸν τρισευλογημένον αὐτὸν τάφον.

Εἰς τὸ Πάνθεον τῶν μεγάλων ἡρώων ποῦ ἔσπασαν τὰς ἀλύσεις τοῦ μικροῦ ἐλευθέρου τεμαχίου ἀπὸ τὸ ὅποιον μᾶς στέλλει τόση παρηγοριὰ ἡ Μητέρα, σ' ἐμᾶς τοὺς σκλαβωμένους, εὐρίσκονται τώρα στεφανωμένοι μὲ τὸ στεφάνι τῆς Δόξης καὶ τῆς Ἐθνικῆς Τιμῆς οἱ ἐκδικηταὶ τῶσων ἀθῶνων μαρτύρων, οἱ τρεῖς νέοι Ἱερολοχίται.

Αὔριον ἔταν μὲ τὴν θέλησιν Ἐκείνου, ὁ ὅποιος βλέπει τὰ δάκρυα ποῦ χύνουν οἱ σκλαβωμένοι, ἐκπληρωθοῦν οἱ χρυσοὶ πόθοι ποῦ ἐνέπνευσαν εἰς τοὺς γενναίους αὐτοὺς προμάχους νὰ προσφέρουν τὴν ζωὴν των ὀλοκαύτωμα εἰς τὸν Βωμὸν τῆς Ἰδέας, αὔριον, λέγω, ἔταν τὰ παιδιὰ σας θὰ διαβάξουν τὴν ἱστορίαν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Μακεδονίας μας, εἰς τὰς πρώτας σελίδας τῆς θὰ βλέπουν μὲ χρυσαῖα γράμματα χαραγμένα τὰ ὀνόματα τοῦ Μελά, τοῦ Φραγκοπούλου, τοῦ Μωραΐτη, τοῦ Καπετᾶν Κρόμπα καὶ τῶν τριῶν παλληκαριῶν ποῦ ἐδόξασαν ἕνα ἄσημο χωριό, τὸ Μορίχοβο, ἀπαράλλακτα ὅπως εἰς τὴν ἱστορίαν ποῦ διδάσκεσθε σήμερα κρυφὰ εἰς τὸ σχολεῖο πρῶτα πρῶτα ἀντικρύζετε τὰ δοξαζόμενα ὀνόματα τοῦ Κατσαντώνη, τοῦ Βλαχάβα, τοῦ Τζαβέλλα, τοῦ Φεραίου καὶ τῶν Ἱερολοχιτῶν τοῦ Δραγατσανίου.

Προσκυνήσατε τὸν τάφο, παιδιὰ μου.

Καὶ τὴ στιγμὴ ἐκείνη τὴν ἱερὰ ποῦ ὁ γέρος ἐσφόγγιζε τὰ μάτια του ποῦ τὰ εἶχαν ὑγράνη τόσες φορὲς τὰ κιτρινωμένα φύλλα τοῦ χονδροῦ του βιβλίου, τὴ στιγμὴ ποῦ τὰ παιδιὰ ἀποκαλυμμένα ἐφιλοῦσαν μὲ σεβασμὸν τὸν ξύλινο σταυρὸ, ἕνας πυροβολισμὸς ἀκούεται ἐπάνω στὴν κορυφὴ τοῦ ἀντικυρνοῦ βουνοῦ.

Ἐγύρισε τρομασμένος ὁ γέρος—ὄχι γιὰ τὸν ἑαυτὸ του, ἀλλὰ γιὰ τὰ ἄοπλα παιδιὰ ποῦ εἶχε

μαζί του—ἐκύτταξε καλὰ καλὰ πρὸς τὸ μέρος τοῦ βουνοῦ καὶ μὲ μάτια ὑγρά ἀπὸ δάκρυα χαραῶς αὐτὴ τὴν φορὰ, λέγει τοὺς μαθητάς του.

—Κυττάξετε ἐκείνους ποῦ κινοῦνται ἐπάνω στὸ ἀντικυρνὸ βουνό. Κυττάξετέ τους καλὰ, τοὺς γνωρίζετε ἀπὸ τὴ φορεσιά. Εἶναι οἱ ὑπερασπισταὶ σας, ἡ ἄμυνα τῆς φυλῆς μας· τὰ Ἑλληνομακεδονικὰ σώματα. Σήμερον εἶναι ἡ ἔθνικὴ μας ἑορτή. Τὴν χαιρετοῦν μὲ τὰ ἴδια τουφέκια ποῦ σκοτώνουν ὄσους τολμοῦν νὰ ὑβρίσουν τὴν Πατρίδα μας.

Παιδιὰ, εἶνε καιρὸς νὰ ὑπάγωμεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν».

* *

Μὲ τὸ μεγαλοπρεπὲς ἀνέβασμα τοῦ ἡλίου στὸν ὄριζοντα καὶ μὲ τὸ γλυκίχο τραγοῦδι τῶν πουλιῶν, ἕνας γέρος δάσκαλος μὲ δώδεκα ἕως δεκαπέντε παιδιὰ ἐπήγαιναν ὕστερα ἀπὸ ἕνα πρωῖνὸ προσκύνημα στὴν ἐκκλησίαν τοῦ χωριοῦ, ἀπὸ τὰ ἄσημα μὰ ἡρωϊκὰ ἐκεῖνα χωριὰ ποῦ εἶνε ποτισμέν ὁτὸ χῶμά τους μὲ τόσο μαρτυρικὸ αἷμα.

K. N. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

Ο ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΚΑΙ Ο ΧΡΙΣΤΟΣ

Ο Ἰωάννης Ἰάκωβος Ρουσσὸ παραβάλλον τὸν θάνατον τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν τοῦ Σωκράτους λέγει: «Ὁ Σωκράτης θνήσκει ἀνευ ἀλγηδόνων, ἀνευ ἀγωνίας, καὶ χαριπὸς διατηρεῖ μέχρι τέλους μετὰ συναισθήσεως τὴν προσωπικότητά του· ἂν ὁ εὐκολος οὗτος θάνατος δὲν ἐτίμα τὸν βίον τοῦ φιλοσόφου, θ' ἀμφέβαλλέ τις βίαν, ἂν ἀληθῶς καὶ πράγματι ὁ Σωκράτης, μ' ἔλην τὴν ἐσοχότητα τοῦ πνεύματός του, θὰ ἦτο ἄλλο τι ἢ ἀπλοῦς σοφιστής. Λέγεται ὡσαύτως ὅτι κυρίως αὐτὸς πρῶτος ὑπῆρξεν ὁ ἰδρυτὴς τῆς περὶ τὴν ἠθικὴν φιλοσοφίας, καὶ αὐτὸς κυρίως ἐξήσκησεν αὐτὴν ἐν τῷ βίῳ καὶ τῇ διδασκαλίᾳ του· καὶ ὁμοῦ ἄλλοι πρὸ αὐτοῦ ἐφήρμοσαν αὐτὴν πρακτικῶς ἐν τῷ βίῳ αὐτῶν· ὁ Ἀριστείδης ὑπῆρξε δίκαιος πρὶν ἢ ὁ Σωκράτης κηρύξη τί ἐστὶ δικαιοσύνη· ὁ Λεωνίδης ἐπέσειεν ἐν Θερμοπύλαις ὑπὲρ τῆς πατρίδος πρὶν ἢ ὁ Σωκράτης ἀποφανθῆ ὅτι ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν πατρίδα εἶναι καθήκον· ὁ Διόκληρος ἢ Σπάρτη ὑπῆρξε νηφαλία πρὶν ἢ ὁ Σωκράτης ἐξάρη τὴν νηφαλιότητα καὶ τὴν ἀπλότητα τοῦ βίου, ἢ δὲ Ἑλλάς ἠδύνατο νὰ ἐπιδείξῃ πληθὸς μέγα

ἀνδρῶν ἐναρέτων». Καὶ ἐξακολουθεῖ, ὁ εὐφύστατος καὶ ἐλευθερόφρων Γαλάτης. « Ἄλλ' ἔμωσ ποῦ καὶ πόθεν παρέλαβεν ὁ Χριστὸς τὴν ἀγνοτάτην, τὴν ἀγιοτάτην, τὴν ὑψίστην ἐκείνην ἠθικὴν, ἧς μόνος ἐκεῖνος ἔδωκε τὸ δίδαγμα ἐν ταύτῃ καὶ τὸ παράδειγμα; ..... Ὁ θάνατος τοῦ Σωκράτους γαληνῶς μετὰ τῶν ἐταίρων καὶ μαθητῶν αὐτοῦ φιλοσοφούντος εἶναι ὁ ἥδιστος τῶν θανάτων, ὃν ἠδύνατό τις δι' ἑαυτὸν νὰ ἐπιθυμήσῃ· ἀλλ' ὁ θάνατος τοῦ Χριστοῦ, ἐν βασάνοις ἐκπνέοντος, βλασφημουμένου ὑφ' ὀλοκλήρου λαοῦ εἶναι ὁ πάντων τρομερώτερος, ὃν πᾶς ἕκαστος θὰ ἐφροδεῖτο. Ὁ Σωκράτης λαμβάνει τὸ πλήρες κωινεῖο ποτήριον, εὐλογοῦν ἐκείνον, ὅστις κλαίων προσφέρει τοῦτο εἰς αὐτὸν· ἐν ᾧ ὁ Ἰησοῦς ἐν τῇ φοβερᾷ ἐκείνῃ τιμωρίᾳ τῶν βασάνων, δέεται τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ τῶν ἀδίκων καὶ λυσσαλέων δημιῶν του». Καὶ ἐπιφέρει· « ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος τοῦ Σωκράτους εἶναι ζωὴ καὶ θάνατος ἐνός σοφοῦ, ἐν ᾧ ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος τοῦ Ἰησοῦ εἶναι ζωὴ καὶ θάνατος ἐνός Θεοῦ ».

Ἄν καὶ τόσον ὠραῖοι οἱ λόγοι οὗτοι τοῦ ἐξόχου τέκνου τῆς ποιητικῆς Γενέως, πάλιν ἔμωσ νομίζω ὅτι περιέχουσι καὶ τινὰ ἀναληθείας, ἅς πολὺ θὰ ἐξηρχόχονην τοῦ σκοποῦ τῆς παρουσίας μελέτης μου, ἂν ἀπεπειρώμην ἀπλῶς καὶ νὰ ὑποδείξω. Ἄλλὰ δὲν πρόκειται περὶ τούτου. . . . .

Ἰσχύει ἔμωσ καὶ μέχρι τῆς σήμερον ἡ γνώμη τῶν φιλοσόφων καὶ τῶν παλαιότερων καὶ τῶν τοῦ μεσαίωνος καὶ τῶν νεωτέρων ἔτι χρόνων, οἵτινες ἅπαντες κατέγειναν ν' ἀποδείξωσι καὶ μετὰ πεποιθήσεως μάλιστα καὶ ἀξιωματικῶς σχεδὸν διεκήρυξαν ὅτι: « ἡ Ἑλληνικὴ φιλοσοφία οὐδὲν ἄλλο ὑπῆρξεν ἢ ὁ πρόδρομος τοῦ Χριστιανισμοῦ ».

Ἡμεῖς ἐν τῇ μελέτῃ τοῦ σπουδαίου τούτου θέματος ἤχθημεν εἰς τὴν ἰδέαν καὶ ἐμορφώσαμεν τὴν γνώμην, ἣτις πολλῶ μάλλον ἀποβαίνει πρὸς τιμὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος καὶ τῆς Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας καθ' ἑλίου, διότι αὕτη δὲν εἶναι ἀπλῶς ὁ πρόδρομος τοῦ χριστιανισμοῦ· ἡ γνώμη ἡμῶν εἶναι ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ φιλοσοφία συμβαδίζει παραλλήλως μετὰ τοῦ χριστιανισμοῦ, καὶ ὡς τοιαύτην παρουσιάζει αὐτὴν ἡ παρούσα ἡμῶν μελέτη, συμβαδίζουσαν ἂν καὶ κατὰ αἰῶνας παλαιότεραν γενομένην. Οὐδαμῶς δὲ τοῦτο θαυμαστόν εἰς τοὺς εἰδότας ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν πνεῦμα οὐδέποτε γηράσκει, ἀλλὰ πάντοτε νεάζει, πάντοτε ἀκμάζει, πάντοτε ἀνθεῖ. Ἐξηγουμένα.

Οὐδαμῶς θέλει φανεῖ τὸ λεγόμενον παράδοξον εἰς τοὺς γινώσκοντας καλῶς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς γλώσσης τῆς Ἑλληνικῆς ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς σήμερον, εἰς τοὺς γινώσκοντας, ὅτι αὕτη βραδύτερον καὶ τὸ πνεῦμα αὐτῆς συνεταιρίσθησαν μετὰ τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἠθικῆς ἰδέας τοῦ χριστιανισμοῦ, τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας, τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, καὶ καθ' ἑλίου μετὰ τοῦ τρόπου τοῦ σκέπτεσθαι, τοῦ ἐκφράζεσθαι διὰ τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ψυχῆς τῆς Ἑλληνικῆς εἰς πάσας τὰς μερικότητας καὶ γενικότητας καὶ τὰς ἄλλας ἰδιωτικὰς περιστάσεις μέχρι

καὶ αὐτοῦ τοῦ καθ' ἕκαστον βίου τῶν ἀτόμων, καὶ αὐτῶν τῶν συμβαμάτων αὐτοῦ, ἐν τε τῷ φυσικῷ, τῷ πνευματικῷ καὶ ἰδίως ἐν τῷ ἠθικο-θρησκευτικῷ βίῳ.

Ἄλλ' ἵνα ἔτι μάλλον κατανοηθῶ λέγω πλατύτερον: ἡ παρούσα μελέτη μου δὲν σκοπεῖ βεβαίως ν' ἀποδείξῃ τι πρὸς ὑποτίμησιν τῆς θρησκείας τοῦ Χριστοῦ· τείνον, ν' ἀποδείξῃ δηλαδὴ ὅτι ὁ εἰς αἰὼν διὰ τῆς εὐγενοῦς ἐργασίας του καὶ τοῦ θαυμαστοῦ πνεύματός του παρήγαγέ τι, ὅπερ ὁ ἕτερος ἀπλῶς παρέλαβε καὶ ἐτροποποίησεν ἀναλόγως τοῦ πνεύματος τῆς ἐποχῆς καὶ τῶν καιρικῶν περιστάσεων, ὅτι παρέλαβεν ἀπὸ τοῦ προγενεστέρου τὴν διδασκαλίαν, καὶ τὸν τρόπον τοῦ ἀνθρωπιστικοῦ βίου (humanitatem) ἢ καὶ μέρος τοῦ μεγαλείου τῆς ἠθικῆς διδασκαλίας, ἣτοι διδάγματα περὶ θανάτου ἐν πολλοῖς, καὶ ἐπομένως ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς ὑπῆρξεν ἡ πρωτοπορεία τοῦ χριστιανισμοῦ, ὡς κοινῶς ὑπὸ πάντων τῶν μεγάλων φιλοσόφων κατὰ πάντας τοὺς αἰῶνας καὶ ἐδιδάχθη καὶ ἐγράφη· οὔτε σκοποῦμεν διὰ τῆς μελέτης ἡμῶν ταύτης νὰ φανώμεν καθάρως αἰρετικοί, ταπεινούμενοι οὕτω τὸ μεγαλεῖον τῆς θρησκείας καὶ τῆς ἠθικῆς διδασκαλίας τοῦ Ἐσταυρωμένου, ἢ μὴ παραδεχόμενοι (συμφώνως πρὸς τὸ γράμμα καὶ τὸ πνεῦμα τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας) ὅτι ὁ χριστιανισμὸς, εἶναι ἄμεσον ἀπαύγασμα τοῦ Θεοῦ καὶ ἀνεσπέρου φωτός, ἐξ ἀποκαλύψεως ἐλθὼν καὶ ἐπιφανείς, καὶ ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζώντος, καὶ ἡ θρησκεία Αὐτοῦ ἐξ ἀποκαλύψεως, καὶ πληρέστατα σύμφωνος πρὸς τὰς προφητείας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καθ' ἑλίου Ὅχι! δὲν προτιθέμεθα τοιοῦτόν τι. Ταῦτα πάντα ἀποδεχόμεθα ὡς ἀληθεῖς χριστιανοὶ καὶ πιστοὶ τοῦ Ἐσταυρωμένου ὁπαδοί. Ἄλλὰ δὲν ἠδυνήθημεν ἔμωσ νὰ μὴ θαυμάσωμεν ἐκεῖνο, ὅπερ ἀμέσως προβάλλει πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ βαθέως Ἑλληνιστοῦ ἢ τοῦ Ἑλληνος φιλοσόφου· καὶ ἀπορίας ἀξίον φαίνεται μοι, πῶς οἱ τόσο Ἑλληνες φιλόσοφοι δὲν παρετήρησαν τοῦτο, ὑποτιθεμένου ὅτι ἀντλοῦσιν ἀπὸ πηγῆς τὰ διδάγματα τῆς Ἑλληνικῆς αὐτῶν φιλοσοφίας· δὲν ἐκφράξω τὴν ἀπορίαν μου ταύτην περὶ τῶν Εὐρωπαϊκῶν φιλοσόφων, διότι ἐκεῖνοι ἐλαφρῶς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐνόησαν τὴν Ἑλληνικὴν γλώσσαν καὶ μάλιστα τὸ ἐν τοῖς στοιχείοις καὶ ταῖς συλλαβαῖς καὶ τοῖς μορίοις ἔτι, πολλῶ δὲ μάλλον ἐν ταῖς λέξεσιν, ἐνδιάθετον καὶ ὑψηλὸν αὐτῆς πνεῦμα. Ὅθεν καὶ τολμῶ νὰ εἶπω ὅτι τὸ ἔργον μου φέρει κατὰ τοῦτο τοῦλάχιστον τὴν σφραγίδα τῆς πρωτοτυπίας, καὶ πρῶτον ὡς τοιοῦτον δημοσιεύεται. Τόσοι καὶ τόσοι ἔγραψαν περὶ Σωκράτους, τόσοι καὶ τόσοι ἔγραψαν περὶ Χριστοῦ, καὶ τόσοι συγκρίσεις καὶ παραβολαὶ ἔγειναν περὶ τῶν δύο τούτων προσώπων καὶ τῆς διδασκαλίας αὐτῶν, ὥστε ἂν ἤθελε τις ὑπολογίσῃ τὰ περὶ αὐτῶν συγγράμματα, δὲν θὰ ἦτο ἐκτὸς τῆς ἀληθείας λέγων ὅτι ὑπερβαίνουν τὸ ἕκατομμύριον· μυριάδες ὀγκωδεστάτων συγγραφῶν ἐδημοσιεύθησαν, ἐν αἷς καὶ φιλόσοφοι καὶ ἱστορικοὶ ἐν ἐκτάσει παραβάλλουσι τὸν Σωκράτην πρὸς τὸν Χριστόν· ἀλλ' ἔμωσ ἐξ ἀπάντων τούτων οὐδὲ εἰς, καθ' ὅσον ἐγὼ γνωρίζω, συνέκρινε καὶ παρέβαλεν ἀκριβῶς—ὡς ἐγὼ

— τὰς ἰδέας, τὰς φράσεις, καὶ αὐτὰς ἀκόμη τὰς λέξεις ἀμφοτέρων· οὐδεὶς μέχρι τοῦδε ἀντιπαρέβαλεν αὐτὰ τὰ κείμενα, τὰ περιλαμβάνοντα ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸν βίον καὶ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Σωκράτους, ἀφ' ἑτέρου τὸν βίον καὶ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ, ἦτοι τὸν Πλάτωνα καὶ τὰ Εὐαγγέλια.

Ἄν δ' ἀπετολήσαμεν ἡμεῖς νὰ κάμωμεν τὴν σύγκρισιν αὐτὴν καὶ τὴν παραβολὴν τῶν λέξεων καὶ τῶν φράσεων, αἰτινες ἀπαντῶσιν ἐν τοῖς ἀνωτέρω μνημονευθεῖσι κειμένοις καὶ ὁμοιάζουσι καὶ ἀνταποκρίνονται πρὸς ἀλλήλας, ἐκ τοῦ Κρίτους, τῆς Ἀπολογίας καὶ τοῦ Φαίδωνος τοῦ Πλάτωνος ἀφ' ἑνός, καὶ τῶν Εὐαγγελίων τοῦ Ματθαίου, τοῦ Μάρκου, τοῦ Λουκᾶ καὶ τοῦ Ἰωάννου ἀφ' ἑτέρου, ἐστηρίχθημεν ἐπὶ τῆς ἰδέας καὶ τῆς γνώμης τὴν ὁποίαν πεποιοθῶτος καὶ βασιμίως θεωροῦμεν ὡς ἀληθῆ καὶ ὀρθήν, ὅτι μόνον οὕτως ἢ σύγκρισις καὶ πιστὴ καὶ ἀληθεστάτη εἶναι καὶ ἀναμφισβήτητος καὶ πρωτότυπος καὶ πάντων μάλιστα ἡ μόνη ἰκανὴ καὶ αὐτάρκης νὰ παράσχη τ' ἀληθῆ συμπεράσματα ἐπὶ τοῦ τόσον σπουδαίου τοῦτου θέματος.

Καὶ ἀληθῆς μὲν εἶναι ὅτι τὸ ἔργον τοῦτο ἡδυνάμην νὰ ἐπεκτείνω τόσον, ὥστε νὰ καταστήσω αὐτὸ ἐκταπλασίως ὀγκωδέστερον, ἀλλ' ὁ σκοπὸς μου εἶναι ἀπλῶς νὰ δώσω ποικίαν τινα ὑξιν εἰς τὸν Ἕλληνα ἀναγνώστην, ἀναφέρων μόνον τὰ οὐσιωδέστερα, παραλείπων τὰ πολλὰ καὶ ἐπαφίνων τὰ περαιτέρω νὰ κρίνῃ ὁ ἴδιος καὶ νὰ ἐξαγάγῃ κατὰ βούλησιν τὰ συμπεράσματα αὐτοῦ ἐλευθέρως καὶ λογικῶς, οὐδαμῶς ὑπ' ἐμοῦ ἐπιηραζόμενος. Τοῦτο δὲ κατορθοῦται ἐπαρκῶς καὶ διὰ τῆς σχετικῆς βραχείας ταύτης ἀντιπαραβολῆς τῶν χωρίων τοῦ Πλάτωνος καὶ τῶν Εὐαγγελίων, ἧτις ἀντιπαραβολῆ ἐν ὅλῃ αὐτῆς τῇ συντομίᾳ, τῇ βραχύτητι καὶ ὀμικρότητι, πάλιν (δύναμαι νὰ εἶπω) περιέχει ἀρκούντα στοιχεῖα, τὰ οὐσιωδέστερα ὥστε νὰ δύναται νὰ φθάσῃ ὁ ἀναγνώστης εἰς τὸν προτιθέμενον σκοπὸν.

Ἄν δὲ κατὰ τὴν ἀντιγραφὴν τῶν ἀντιπαραβαλλομένων χωρίων δὲν διετήρησα καὶ τὴν χρονολογικὴν αὐτῶν ἐφεξῆς σειρὰν καὶ τάξιν, καθ' ἣν δηλὸν ὅτι τὰ πράγματα λογικῶς συνέδησαν, τοῦτο οὐδὲν διαφέρει πρὸς τὸ θέμα ἡμῶν, καὶ τὸν προτιθέμενον σκοπὸν οὐδὲν ἠθεράζει. Ἐάν ποτε ἡ μελέτη ἡμῶν αὐτῇ συμπληρωθῇ, ὡς ἐλπίζω, τότε καὶ ἡ ὕλη θέλει ταξινομηθῆ εὐπρεπέστερον ἔτι καὶ κανονικώτερον ὡς πρὸς τὴν μορφήν, ἐννοεῖται, διότι ἡ οὐσία πάντοτε θὰ διατελῇ ἡ αὐτή.

Γίνεται δ' ἡ παραβολὴ καὶ ἡ σύγκρισις τοῦ Πλάτωνος μόνου πρὸς τὰ Εὐαγγέλια, οὐχὶ δὲ καὶ τοῦ Ξενοφώντος, διότι ὁ Πλάτων εἶναι ὁ βαθύς φιλόσοφος· αὐτὸς καὶ μόνος δύναται νὰ χρησιμεύσῃ (καὶ εἶναι) ὁ κυρίως ἀντιπροσωπεύων τὰς αἰωνίους, τὰς ἀθανάτους, τὰς ἀμεταβλήτους πνευματικὰς καὶ ὑπερφυσικὰς τῆς ἠθικῆς ἰδέας, ὁ Ξενοφὼν δὲν ἀρμόζει εἰς τὴν περιστασιν ταύτην· ἐν τῇ ἀρχῇ ἠθέλομεν νὰ συμπεριλάβωμεν καὶ τοῦτον, ὡς τὸν κύριον καὶ φιλαλήθη, καὶ ἀξιόπιστον βιογράφον τοῦ Σωκράτους, ὡς τὸν ἠθικώτατον καὶ θεοσεβέστατον αὐτοῦ μαθητὴν. Ἄλλ' ἐν τῇ

μελέτῃ ἡμῶν ταύτῃ κυρίως δὲν πρόκειται περὶ ἱστορικῶν ἀληθειῶν τοῦ βίου τῶν συγκρινομένων, οὔτε περὶ ἱστορικῶν ἀληθειῶν ἀναγομένων εἰς τὰς ἠθικὰς ὑποστάσεις τῶν δύο μεγάλων δικασκάλων τῆς ἀνθρωπότητος. Πρόκειται μᾶλλον ἀπλῶς περὶ τῆς εὐγενεστερας, τῆς αἰθεριωτέρας ἰδέας τῆς φιλοσοφικῆς ἀληθείας τῆς ἠθικῆς, ἧτις θαυμασίως ὁμοίμορφος ἀπαντᾷ παρὰ μόνον τὸ Πλάτωνι καὶ τοῖς Εὐαγγελίοις οὐ μόνον κατὰ τὸ εἶδος, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ὕλην, κατὰ τὴν μορφήν ἅμα καὶ κατὰ τὸ πνεῦμα, καὶ μάλιστα πάντων κ.τ' αὐτὴν τὴν ἔκφρασιν, καὶ τὸ ἄλλο γλωσσικὸν τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν ἠθικῶν ἀληθειῶν ἐνδυμα.

Οὕτως ἐκ τῶν κατωτέρω παραβαλλομένων θὰ ἴδῃ ὁ ἀναγνώστης ὅτι λογικῶς καὶ ἀνεπαισθήτως οὕτως εἰπεῖν, ἀγεται εἰς τὴν ἰδέαν τὴν μόνην ὀρθήν, ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ τοῦ Πλάτωνος φιλοσοφία, καὶ μερικώτερον ἡ ἠθικὴ, (διότι περὶ ταύτης κυρίως πρόκειται), δ' ἐν εἶναι ἀπλῶς ὁ πρόδρομος τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἀλλὰ πολὺ τοῦτου περισσότερον πρὸς τιμὴν τῶν πάλαι μείζονα, καὶ ὅτι ὄχι πλέον ἰδέαι, ἀλλὰ καὶ ἡ μορφή, ἡ ἔκφρασις τῶν ἰδεῶν τούτων, καὶ λέξεις καὶ φράσεις παρελήφθησαν ἐκεῖθεν, καὶ τὸ θαυμασιώτερον πάντων, ὅτι τὸ δράμα τοῦ δεσμοτηρίου τῶν Ἀθηναίων ἐπανελήφθη κατὰ πάντα ὁμοίωτατον ἐν τῷ Γολγοθᾶ καὶ ἐν τοῖς πλείστοις ἔτι τῶν μερικοτήτων αὐτοῦ. αἱ δὲ ὁμοιότητες αὐτῶν. (ἢ μᾶλλον αἱ ταυτότητες ἂν εἶναι δυνατόν νὰ μοῖ ἐπιτραπῇ ἡ λέξις) εἶναι πολυαριθμῶταται, οὐ μόνον καθ' ὕλην, ὡς ἐλέχθη ἀνωτέρω, ἀλλὰ καὶ κατ' εἶδος· ἂν δὲ τινες διαφοραὶ προσπίπτουσιν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν (μὴ υπερβαίνουσαι τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐτῶν τῆς ἡλικίας τοῦ Σωτήρος τῆς Ἀνθρωπότητος ἅς ἂν καὶ δευτερευούσης σημασίας παρακατιόντως ἀναγραφόμεναι), αὐτὰ ἔδει κατ' ἀνάγκην διὰ λόγους ἱστορικοὺς νὰ λάθωσι χώραν, λόγους οὓς ἐν ἄλλῃ μελέτῃ ἴσως ποτὲ ἐκθέσωμεν.

Ἄλλ' ἀρκοῦσι ταῦτα. Ἄς μὴ ἐκτείνωμεθα πλείοτερον ἐκ φόβου μὴ τυχόν οἱ ἀναγνώσται ἡμῶν ἐπιηρασθῶσιν· ἐπιθυμοῦμεν ν' ἀφήσωμεν αὐτοὺς ἐλευθέρως νὰ μορφώσωσιν οἱ ἴδιοι τὴν κρίσιν καὶ νὰ ἐξενέγκωσι τὴν ἰδέαν αὐτῶν μετὰ τὴν ἐμβριθεῖ ἀνάγνωσιν καὶ τὴν τελείαν κατανόησιν τῶν ἀναγραφομένων χωρίων. Ἐν τέλει δὲ προστεθῆσθω ὅτι διὰ τῆς λέξεως «φιλοσοφία» ἦν τοσάκις μέχρι τοῦδε ἐπανελάβομεν ἐννοοῦμεν ἰδίᾳ τὸ κεφάλαιον ἐκεῖνο τῆς καθ' ἑλοῦ φιλοσοφίας, ὅπερ ἀνάγεται εἰς τὴν **ΘΟΙΚΗΝ**. περὶ ἣν κυρίως στρέφεται ὁλόκληρος ἡ Καινὴ Διαθήκη, καὶ ἦν πληρέστατα ἀντεπροσωπεύσαν ἐπὶ τῆς γῆς καὶ τελειότατα καθ' ἑλοῦ αὐτῶν τὸν βίον ἐμπράκτως ἐξήσκησαν πάλαι μὲν Σωκράτης ὁ υἱὸς τοῦ Σωφρονίσκου, Ἀθηναῖος, βραδύτερον δὲ μετὰ τέσσαρας καὶ πλέον αἰῶνας, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός.

Ἴδου τὰ χωρία :

(ἀκολουθεῖ).

ΚΩΝΣΤ. Α. ΠΑΠΑΖΗΣ